OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Oikeusministeriö
Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
EaT Venla Mäntysalo /
EaT Noora Aarnio /
LsN, yksikönpäällikkö Jussi Matikkala

29.9.2023

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi korruption torjumiseksi (U 48/2023)

Oikeusministeriö toteaa otsikkoasiassa kunnioittavasti seuraavan:

1 Yleistä

Euroopan komissio on 3.5.2023 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi korruption torjumiseksi. Ehdotettavalla direktiivillä korvattaisiin neuvoston puitepäätös 2003/568/JHA lahjonnan torjumisesta yksityisellä sektorilla ja sellaisen lahjonnan, jossa on osallisina Euroopan yhteisöjen virkamiehiä tai Euroopan unionin jäsenvaltioiden virkamiehiä, torjumista koskeva yleissopimus sekä muutettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2017/1371 unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin, jäljempänä PIF-direktiivi, eräitä artikloja.

Ehdotuksen säännökset perustuvat paitsi yllä mainittuihin puitepäätökseen, yleissopimukseen ja direktiiviin, myös komission tekemiin selvityksiin korruptiontorjunnan nykytilasta. Ehdotuksen mukaan sääntely ei kuitenkaan ole riittävän kattavaa, ja jäsenvaltioiden nykyisiä sääntöjä on kehitettävä edelleen, jotta voidaan varmistaa johdonmukaisempi ja tehokkaampi toiminta unionissa. Ehdotetulla direktiivillä on tarkoitus ajantasaistaa EU:n nykyinen korruption torjuntaa koskeva oikeudellinen kehys, jotta voidaan ottaa huomioon korruptiouhkien kehittyminen ja unionin ja jäsenvaltioiden kansainvälisen oikeuden mukaiset oikeudelliset velvoitteet sekä kansallisten rikosoikeudellisten puitteiden kehittyminen. Näin varmistettaisiin myös se, että kaikki tahallisen korruption muodot kriminalisoidaan kaikissa jäsenvaltioissa, että myös oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen näistä rikoksista ja että rikoksista määrätään tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia.

Ehdotuksella on liittymäkohtia myös useisiin muihin EU:n ja kansainvälisiin säädöksiin, kuten YK:n korruptionvastaiseen yleissopimukseen (UNCAC), sekä politiikkaohjelmiin, joita esitellään ns. korruption torjuntaa tehostavan paketin yhteydessä julkistetussa tiedonannossa (JOIN (2023) 12 final).

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Artiklat 1 ja 2 sisältävät direktiivin kohteen, soveltamisalan ja määritelmät.

Artiklat 3 – 6 käsittelevät korruption ennaltaehkäisyä, sen torjuntaan erikoistuneita elimiä ja organisaatioita, resursseja ja koulutusta.

Artiklat 7 – 13 sisältävät kriminalisointeja; lahjonta julkisella sektorilla (7 artikla) ja yksityisellä sektorilla (8 artikla), varojen väärinkäyttö (9 artikla), vaikutusvallan kauppaaminen (10 artikla), virka-aseman [tehtävien] väärinkäyttö (11 artikla), oikeudenkäytön häiritseminen (12 artikla) ja korruptiorikoksilla vaurastuminen (13 artikla).

Artikla 14 koskee osallisuusoppia eli yllyttämistä ja avunantoa sekä yritystä.

Artiklat 15 – 18 koskevat luonnollisiin ja oikeushenkilöihin kohdistettavia seuraamuksia, oikeushenkilön vastuuta sekä raskauttavia ja lieventäviä seikkoja.

Artiklat 19 ja 20 koskevat erioikeuksia ja koskemattomuutta sekä lainkäyttövaltaa.

Artiklat 21 ja 22 koskevat vanhentumisaikoja ja ilmoittajansuojelua.

Artiklat 23 - 26 koskevat tutkintakeinoja sekä jäsenvaltioiden viranomaisten, komission, Europolin, Eurojustin, Euroopan petostentorjuntaviraston, ja Euroopan syyttäjäviraston yhteistyötä korruption torjunnassa, sekä komission tukea jäsenvaltioille sekä tiedonhankintaa ja tilastoja.

Artiklat 27 ja 28 koskevat puitepäätöksen ja yleissopimuksen korvaamista sekä ns. PIF-direktiivin muutoksia.

Artiklat 29 – 31 koskevat direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä, arviointia ja raportointia sekä voimaantuloa.

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

3.1. Oikeusperusta

Ehdotuksen oikeusperustoiksi on määritelty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) EU:n rikosoikeudellisen lainsäädäntötoimivallan piiriin kuuluvia rikoksia koskeva 83 artiklan 1 kohta ja vähimmäissääntelyn jo yhdenmukaistettujen alojen täytäntöönpanon varmistamiseksi mahdollistavan 83 artiklan 2 kohta sekä rikosasioiden käsittelyä ja päätösten täytäntöönpanoa helpottavaa yhteistyötä koskeva 82 artiklan 1 kohdan d alakohta.

Useamman kuin yhden oikeusperustamääräyksen käyttö on poikkeus pääsäännöstä. EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan tulisi pyrkiä yksilöimään ehdotuksen ensisijainen luonne, mikä vaikuttaa sitten valittavaan oikeusperustaan. Ehdotetun direktiivin painopiste on rikosoikeudellisessa sääntelyssä. Vaikka ehdotetut oikeusperustat vaikuttaisivat olevan pääosin asianmukaisia, on oikeusperustojen asianmukaisuutta kuitenkin direktiiviehdotuksen joidenkin uusien ehdotettujen säännösten laaja-alaisuuden vuoksi syytä vielä arvioida ja selvittää jatkoneuvotteluissa.

3.2. Toissijaisuusperiaate

Komissio katsoo, että korruption kansainvälisen ulottuvuuden vuoksi ja ottaen huomioon jo voimassa oleva EU:n lainsäädäntö, EU:n tason toimien odotetaan olevan vaikuttavampia ja tehokkaampia ja tuottavan konkreettista lisäarvoa verrattuna yksittäisten jäsenvaltioiden toimiin. Alustavan arvion mukaan ehdotus on toissijaisuusperiaatteen mukainen.

3.3. Suhteellisuusperiaate

Direktiiviehdotuksen mukaan muutokset rajoittuvat tarpeellisiin ja ne ovat oikeasuhteisia korruption tehokkaaksi ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä kansainvälisten velvoitteiden ja normien täytäntöön panemiseksi. U-kirjelmässä (s. 9) esitetyin tavoin alustavan arvion mukaan ehdotus on pääosin suhteellisuusperiaatteen mukainen, mutta sen toteutumista on kuitenkin vielä tarkasteltava sen varmistamiseksi, että ehdotetut uudet velvoitteet eivät mene pidemmälle kuin direktiiviehdotuksen tavoitteiden saavuttamiseksi on tarpeen.

4 Ehdotuksen vaikutukset

4.1. Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Esityksen lainsäädäntöehdotuksista ei ole suoraan johdettavissa taloudellisia vaikutuksia niin, että viranomaisille voisi osoittaa aiheutuvan direktiivin täytäntöönpanosta ilmeneviä, ainakaan merkittäviä euromääräisiä lisäkustannuksia.

Direktiiviehdotuksen 4 artiklassa on tarkoitus säätää korruptiontorjuntaan erikoistuneista elimistä ja organisaatioista. Oikeusministeriö koordinoi korruption ennaltaehkäisyyn liittyviä toimia. Resurssien nykytila ei kuitenkaan välttämättä vastaa direktiiviehdotuksen vaatimuksia. Myös korruption torjunnan paljastamis-, syyttämis- ja tuomitsemistoimintaa hoitaa Suomessa usea taho. Oikeudenhoidon resurssien riittävyyden turvaaminen yleisesti palvelee myös korruptiontorjuntaa. Oikeudenhoidon resurssit on ollut tarkastelussa marraskuussa 2022 julkaistussa Valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta. Ehdotuksen 5 artiklassa on viittaus tarvittavien resurssien varmistamiseen rikosprosessissa. Artiklassa 26 ehdotetuilla nykyistä laajemmilla tilastointivelvoitteilla saattaa olla myös kustannusvaikutuksia. Näiltä osin taloudellisia vaikutuksia ei tässä vaiheessa ole mahdollista arvioida tarkemmin.

Mahdollisesta kansallisesta lisärahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelmia ja valtion talousarvioita koskevissa päätöksentekoprosesseissa.

4.2. Vaikutukset lainsäädäntöön

Artiklassa 2 kuvattu virkamiehen määritelmä laajentaisi virkamiehen käsitettä siitä, mitä se on tällä hetkellä Suomen lainsäädännössä. Erityisesti huomionarvoista on 8 kohdan ’korkean tason virkamiehen’ määritelmä. Suomessa valtionhallinnon ylimmän johdon virkamiehillä tarkoitetaan lähtökohtaisesti virkamieslain 26 §:n 1-4 kohdissa lueteltuja virkamiehiä. Ehdotus sen sijaan vaikuttaisi kattavan muun muassa valtionpäämiehen, keskus- ja aluehallinnon päämiehet ja jäsenet (mm. ministerit), kansanedustajat, ylimpien tuomioistuinten eli korkeimpien oikeuksien jäsenet sekä ylimpien tarkastuselinten jäsenet.

Suurin osa ehdotetuista kriminalisoinneista sisältyy jo nyt ainakin pääosin Suomessa voimassa oleviin kriminalisointeihin. 7 artiklassa säädetään julkisen sektorin lahjonnasta, joista Suomessa säädetään rikoslain 16- ja 40 luvuissa. 8 artiklassa on puolestaan kyse yksityisen sektorin lahjonnasta, josta Suomessa säädetään rikoslain 30 luvussa.

Ehdotuksen 9 artikla (varojen väärinkäyttö) kattaisi sekä virkamiehen että yksityistä yritystä johtavat tai sellaisessa työskentelevät. Näyttäisi siltä, että varsinkin yksityistä sektoria koskeva rikosvastuu olisi ehdotuksessa määritelty laajemmin kuin Suomessa voimassa olevassa rikoslaissa.

Ehdotuksen 10 artikla säädettäisiin vaikutusvallan kauppaamisesta. Voimassaolevan lainsäädännön näkökulmasta vaikutusvallan kauppaamistapauksessa saattavat toteutua rikoslain 16, 30 tai 40 luvussa rangaistavaksi säädetyn lahjusrikoksen, rikoslain 40 luvussa tarkoitetun virkarikoksen tai niihin osallisuuden edellytykset, mutta Suomen rikoslaissa ei ole erillistä nimikettä vaikutusvallan kauppaamiselle. Suomi onkin tehnyt varauman Euroopan neuvoston rikosoikeudelliseen yleissopimukseen koskien vaikutusvallan väärinkäyttöä. Direktiiviehdotuksen mukainen kriminalisointi edellyttäisi muutoksia voimassa olevaan rikoslakiin. Lisäksi direktiiviehdotuksen mukaiseen määritelmään sisältyy elementtejä, jotka eivät vaikuta täysin vastaavan laillisuusperiaatteen mukaisia tarkkarajaisuusvaatimuksia.

Ehdotuksen 11 artiklassa ehdotetaan säädettäväksi virka-aseman [tehtävien] väärinkäytöstä. Asiasta säädetään virkamiehen osalta rikoslain 40:7.1 (virka-aseman väärinkäyttäminen), 40:9.1 (virkavelvollisuuden rikkominen), 40:10 (tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen) sekä yksityissektorin osalta rikoslain 36:5 (luottamusaseman väärinkäyttö), 36:1 (petos), 36:2 (törkeä petos) ja 36:3 (törkeä ja lievä petos).

12 artiklassa on säädösehdotus oikeudenkäytön häiritsemisestä, josta saattaa seurata lainsäädäntömuutostarpeita.

Korruptiorikoksella vaurastuminen (13 artikla) olisi rikosnimikkeenä uusi. Artiklassa on kysymys rahanpesusta. Direktiiviehdotuksen 13 artiklan velvoite ei näytä mahdollistavan direktiivissä tarkoitettujen rikosten osalta vastaavanlaisia rajoituksia itsepesun rangaistavuuteen kuin mitä Suomen lainsäädännössä ja rahanpesurikosdirektiivissä säädetään.

Ehdotuksen 15 artiklassa säädetyt luonnollisille henkilöille määrättävien seuraamusten enimmäisrangaistukset ovat korkeampia kuin vastaavista teoista Suomen rikoslaissa säädetyt rangaistukset. Artiklan 4 kohta sisältää lisäksi seuraamuksia, joita lainsäädäntömme ei kaikilta osin tunne (kuten vaalikelpoisuuden menettäminen). Tältä osin huomionarvoinen on myös c-kohta, joka koskee kieltoja i) toimia julkisessa virassa; ii) hoitaa julkista tehtävää; iii) toimia sellaisen oikeushenkilön palveluksessa, joka on kokonaan tai osittain kyseisen jäsenvaltion omistuksessa; iv) harjoittaa rikoksen tekemiseen johtanutta kaupallista toimintaa. Osin näistä toimenpiteistä säädetään muualla lainsäädännössä (esimerkiksi Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016), Laki liiketoimintakiellosta (1059/1985)). Viran ja julkisen tehtävän menettämisestä rikoksen seuraamuksena säädetään rikoslain 2- ja 40 luvuissa.

Ehdotuksen 17 artiklan oikeushenkilön rangaistusvastuun osalta on huomattava, että Suomessa oikeushenkilön rangaistusvastuu ei koske ainakaan kaikkia oikeudenkäynnin häiritsemistä vastaavia tekoja. Voimassa olevan rikoslain säännökset eivät vastaa direktiiviehdotuksen velvoitteita yhteisösakon määräytymistavan osalta, eli tiettynä osuutena oikeushenkilön liikevaihdosta. 17 artiklan kohdassa säädettäisiin oikeushenkilöille määrättävistä seuraamuksista, joista osaa lainsäädäntömme ei tunne.

Ehdotuksen 18 artikla sisältää joitakin sellaisia raskauttavia ja lieventäviä seikkoja, joita voimassa oleva rikoslaki ei sellaisenaan tunne rangaistuksen koventamis- tai lieventämisperusteina. Direktiiviehdotus sisältää kohtia, jotka voivat edellyttää muutoksia rikoslakiin (1. kohdan a, d ja e -kohdat). Toisen henkilön rikoksen selvittämisen edistäminen ei ole Suomessa sellaisenaan lieventämisperuste (2. kohdan a-kohta). Oikeushenkilöiden osalta (2. kohdan b- ja c –kohdat) Suomessa ei ole käytössä ehdotettuja lieventämisperusteita.

Ehdotuksen 19 artiklassa tarkoitettujen erioikeuksien ja koskemattomuuden suhde voimassa olevaan lainsäädäntöön on epäselvä. Virkamiehillä ei Suomessa ole immuniteettia tutkintaa tai syyttämistä vastaan. Toisaalta direktiiviehdotuksen 2 artiklan mukaan kansanedustajat katsottaisiin korkean tason virkamiehiksi. Direktiiviehdotuksen korkean tason virkamiehen käsite sisältäisi myös valtionpäämiehet (vrt. PL 113 §) sekä keskus- ja aluehallinnon päämiehet ja jäsenet (vrt. PL 116 §, ministeririkokset).

Ehdotuksen lainkäyttövaltaa koskevan 20 artiklan 1 c- alakohtaan kirjattu (”rikos on tehty kyseisen jäsenvaltion alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön lukuun”) saattaisi edellyttää muutosta rikoslakiin.

Direktiiviehdotuksen 21 artiklan 1-3 –kohdissa tarkoitettu vanhentumisaika toteutuu nykyisellään direktiiviehdotusten tarkoittamien muiden kuin 10 ja 13 artikloiden osalta, koska artikloiden 7-9 ja 11-12 tarkoittamien rikosten osalta maksimirangaistus rikoslaissa on neljä vuotta vankeutta ja siten vanhentumisaika on kymmenen vuotta ja vanhentumisajan kuluminen voidaan keskeyttää 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

Ehdotuksen 28 artiklassa säädettäisiin Unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin annetun direktiivin (EU) 2017/1371 eli PIF-direktiivini muuttamisesta. Alustavan arvioinnin perusteella ehdotettu direktiivi edellyttäisi muutoksia lainsäädäntöön, jolla on pantu täytäntöön unionipetosdirektiivi. Tarkasteltavaksi tulisivat esimerkiksi enimmäisrangaistukset sekä luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille määrättävissä olevat seuraamukset.

5 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Komissio toteaa ehdotuksessaan, että Euroopan unioni perustuu SEU 2 artiklassa vahvistettuihin arvoihin ja tunnustaa SEU 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti perusoikeuskirjassa vahvistetut oikeudet, vapaudet ja periaatteet.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rikostunnusmerkistön tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä. Alustavan arvion mukaan direktiiviehdotus sisältää useita ehdotuksia, joilla on vaikutuksia Suomen lainsäädäntöön. Esimerkiksi direktiiviehdotuksen mukaiseen vaikutusvallan kauppaamisen määritelmään sisältyy elementtejä, jotka eivät vaikuta täysin vastaavan laillisuusperiaatteen mukaisia tarkkarajaisuusvaatimuksia.

Direktiiviehdotuksen 13 artiklan velvoite ei näytä mahdollistavan direktiivissä tarkoitettujen rikosten osalta vastaavanlaisia rajoituksia itsepesun rangaistavuuteen kuin mitä Suomen lainsäädännössä ja rahanpesurikosdirektiivissä säädetään. Kaksoisrangaistavuuden kielto on kuitenkin osa perustuslain 21 §:ssä turvattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Direktiiviehdotuksen 15 artikla koskee luonnolliseen henkilöön kohdistettavia seuraamuksia ja toimenpiteitä. Vankeus- ja sakkorangaistuksilla puututaan henkilön henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (PL 7 §) sekä omaisuudensuojaan (PL 15 §). Lisäksi ehdotetaan elinkeinovapauden (PL 18 §) kannalta merkityksellisiä seuraamuksia. Erityisen huomionarvoista on kuitenkin lisäseuraamuksena mainittu vaalikelpoisuuden menettäminen, joka on merkityksellinen perustuslain 14 §:ssä turvattujen vaali- ja osallistumisoikeuksien kannalta. Vaalikelpoisuuden menettämistä tulee arvioida suhteessa perustuslain 27 §:n kirjaukseen, jonka mukaan eduskuntavaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka ei ole vajaavaltainen.

Perustuslain mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta (PL 118 §). 2 artiklan 8 kohdan mukaan korkean tason virkamiehiin kuuluvat myös valtionpäämiehet (vrt. PL 113 §). Valtioneuvoston jäsenten virkatoimien arviointi toteutuu perustuslaissa säädetyn ministerivastuun kautta ja kattaa myös toimien rikosoikeudellisen arvioinnin (PL 114-116 §). Kansanedustaja ei ole virkamies.

Kansanedustajaa ei saa perustuslain 30 §:n mukaan asettaa syytteeseen eikä hänen vapauttaan riistää hänen valtiopäivillä lausumiensa mielipiteiden tai asian käsittelyssä noudattamansa menettelyn johdosta, ellei eduskunta ole siihen suostunut päätöksellä, jota vähintään viisi kuudesosaa annetuista äänistä on kannattanut. Ehdotuksen mukaan virkamieskäsite korruptiorikoksissa tulisi ulottaa valtionpäämiehiin, ministereihin ja kansanedustajiin. Direktiiviehdotuksesta voisi nykymuodossaan mahdollisesti seurata velvollisuus muuttaa perustuslakia, koska valtionpäämiehen rikosoikeudellinen vastuu on perustuslain mukaan rajattu. Lisäksi, ei ole selvää täyttääkö Suomen ministerivastuuprosessi tai jopa kansanedustajan asema (PL 30 §) direktiiviehdotuksen vaatimukset.

6 Muiden jäsenvaltioiden kannat ja asian käsittely EU:ssa

Komissio esitteli ehdotusta neuvoston rikosoikeusasiatyöryhmässä (COPEN) 15.-16.6.2023. Lisäksi ehdotusta on käsitelty 26.6.2023, 5.7.2023 ja 27.9.2023 (COPEN). Neuvotteluissa on Suomen puolesta kiinnitetty huomiota kannaltamme tärkeisiin asioihin. Ehdotuksen kirjaukset tulevat vielä muuttumaan. Asian käsittely jatkuu seuraavassa kokouksessa 31.10.2023.

7 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Direktiiviehdotukseen on pyydetty kohdennetut lausunnot valtiovarainministeriöltä, Tuomioistuinvirastolta, Valtakunnansyyttäjän toimistolta, sisäministeriöltä ja Poliisihallitukselta, Tullilta sekä Rajavartiolaitokselta.

Direktiiviehdotus on käsitelty oikeus- ja sisäasiat -jaoston (EU 7) kirjallisessa menettelyssä 11 - 12.9.2023.

8 Valtioneuvoston kanta

U-kirjelmässä (48/2023) on valtioneuvoston kannasta todettu mm. seuraavaa (s. 19-20):

Valtioneuvosto suhtautuu direktiiviehdotuksen tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti. Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaan Suomi edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa.

On perusteltua pyrkiä siihen, että jäsenvaltioiden rikoslainsäädäntö on ajantasaista ja riittävän kattavaa. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että rikosoikeudellisiin keinoihin voidaan turvautua vain, jos muut yhteiskunnalliset puuttumiskeinot eivät ole riittäviä.

Korruptiorikosten torjunnassa huomion tulisi olla myös muissa kuin rikosoikeudellisissa toimenpiteissä. Valtioneuvosto pitää lähtökohtaisesti myönteisenä, että komission ehdotuksessa on kiinnitetty huomiota viranomaisyhteistyöhön ja viranomaisten riittäviin resursseihin. Viranomaisten osaamisen kehittäminen, kansallisen lainsäädännön päivittäminen ja riittävät resurssit ovat keinoja lisätä korruptiorikosten paljastumista ja kasvattaa kiinnijäämisriskiä.

Valtioneuvosto katsoo, että direktiiviehdotuksessa on useita merkittäviä esimerkiksi virkamiehen määritelmään liittyviä seikkoja, joita on syytä selventää neuvotteluissa. Vielä epäselviä ja tulkinnanvaraisia kysymyksiä liittyy myös kriminalisointeihin, rangaistusasteikkoihin, seuraamuksiin, vanhentumisaikoihin ja lieventäviin ja koventaviin seikkoihin. On tärkeä huolehtia siitä, että säilytetään kansallinen liikkumavara ja varmistetaan suhteellisuusperiaatteen toteutuminen. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että mahdollisuus säätää seuraamuksista perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien yleiset

rajoitusedellytykset täyttävällä ja suomalaiseen oikeusjärjestelmään soveltuvalla tavalla säilyy.

9 Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

Direktiiviehdotuksen 29 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi saatettava direktiiviehdotuksen noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 18 kuukautta hyväksymisestä.